

Janusz Gręźlikowski

"Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin" przejawem troski Kościoła o małżeństwo i rodzinę

Ius Matrimoniale 11 (17), 119-138

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Janusz Gręźlikowski

Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin **przejawem troski Kościoła o małżeństwo i rodzinę**

Małżeństwo jako powszechna rzeczywistość ludzkiej egzystencji oraz instytucja dzięki której konstytuuje się rodzina jako podstawowa komórka życia społecznego stanowi od samego początku doniosły przedmiot zainteresowania i troski Kościoła. Tę troskę w sposób szczególny i wyjątkowy rozwinął i ubogacił przez ostatnie ponad ćwierć wieku, zmarły niedawno papież Jan Paweł II. Godne podziwu i najwyższego uznania było jego zaangażowanie w dzieło nadania życiu małżeńskiemu i rodzinnemu właściwego kształtu i wymiaru. Papież nauczał, że poprzez rodzinę przebiega historia człowieka, historia zbawienia ludzkości; przypominał niezmienną naukę Kościoła o małżeństwie i rodzinie, ukazującą ich pochodzenie, rolę i znaczenie w życiu i powołaniu człowieka oraz niezbywalne prawa i obowiązki¹. Dlatego – jak zauważał papież – *spośród wielu dróg, na których Kościół służy zbawieniu człowieka rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą*². W interesie bowiem Kościoła leży sprawa wypełniania przez rodzinę – ukonstytuowaną poprzez zawarcie małżeństwa – właściwych jej, wielorakich funkcji i zadań, a także, jak to określił Jan Paweł II, pielęgnowania i rozwijania *humanizacji osoby i społeczeństwa*³. Dlatego troska o małżeństwo i rodzinę jest jakże ważna z punktu wi-

---

¹ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (22 XI 1981), AAS 74 (1982) n. 46 (cytuje dalej FC); Por. J. Gręźlikowski, *Małżeństwo i rodzina w ustawodawstwie i nauczaniu Jana Pawła II*, [w:] *Fides quaerens intellectum. Wiara poszukująca zrozumienia. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu w hołdzie Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II*, Toruń 2004, s. 309-311.

² Jan Paweł II, List apostolski do rodzin, *Gratissimam educationis*, [w:] *Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, Kraków 1994, t. II, n. 2, s. 33-34.

³ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska, *Christifideles laici* (30 XII 1988), AAS 81 (1989) n. 40.

dzenia wspólnoty Kościoła, czemu wyraz daje całe ustawodawstwo kościelne, które stanowi rękojmię trwałości małżeństwa oraz praw należnych rodzinie⁴.

Przejaw i realizację tej troski Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę stanowi niedawno wydane przez Konferencję Episkopatu Polski *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*. Dokument ten został opracowany przez Radę do Spraw Rodziny przy Konferencji Episkopatu Polski i przyjęty podczas 322 Zebrania Plenarnego tej Konferencji w Warszawie w dniu 1 maja 2003 r.⁵ Jest kontynuacją troski Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę, podejmowaną od kilkudziesięciu lat. Pragnie on wobec widocznego kryzysu małżeństwa i rodziny powodowanego zachwianiem wartości i znaczenia instytucji małżeństwa chrześcijańskiego oraz różnymi błędami, nieporozumieniami i niezrozumieniem jego istoty, godności, celów oraz przymiotów, a także zastanawianiem się nad przyczynami tego kryzysu i możliwością duszpasterskiej pomocy małżeństwu i rodzinie, zaofiarować małżeństwu i rodzinie systemową pomoc i wsparcie w duszpasterstwie rodzin. Zbiera, systematyzuje i porządkuje zasady i praktyki stosowane w duszpasterstwie rodzin od kilkudziesięciu lat oraz proponuje nowe rozwiązania służące nadaniu życiu małżeńskiemu i rodzinnemu właściwego kształtu i wymiaru. Określa i uwzględnia zadania osób duchownych, samych rodzin oraz wiernych świeckich zaangażowanych w tworzenie właściwych warunków dla małżeństw i rodzin. Wspiera w ten sposób działania poszczególnych diecezji, w których realizowane są podstawowe zadania duszpasterstwa rodzin⁶. Można powiedzieć, że *Dyrektorium* jest przejawem troski Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę, aby

---

⁴ W. G ó r a l s k i, *Kanoniczne prawo małżeńskie*, Warszawa 2000, s. 7.

⁵ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, Warszawa 2003 (cyt. dalej DDR).

⁶ *Dyrektorium* opiera się między innymi na następujących kościelnych dokumentach prawnoduszpasterskich: *I Instrukcji Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i duszpasterstwie rodzin z 12 II 1969 r.*, [w:] *Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961-1970*, wyd. T. P i e r o n e k, t. I, Warszawa 1971, s. 264-275; *II Instrukcji Episkopatu Polski dotyczącej przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa z 12 III 1975 r.*, *Kronika Diecezji Włocławskiej* 58 (1975) nr 5-6, s. 98-105; *Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim z 5 IX 1986 r.*; *Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej z 11 III 1987 r.*, Kraków 1990 oraz instrukcji Papieskiej Rady do Spraw Rodziny, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa z 13 V 1996 r.*, [w:] *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, wybór i wstęp K. L u b o w i c k i, t. II, Kraków 1999, s. 389-438; Zob. DDR n. 1.

były prawdziwie chrześcijańskie i mogły realizować swoje powołanie i jakże ważne zadania. Tym samym *Dyrektorium* przez duszpasterstwo rodzin rozumie system kościelnych działań, które zmierzają do urzeczywistnienia zbawczego planu odnoszącego się do małżeństwa i rodziny⁷. Do tak rozumianego duszpasterstwa należy wszechstronna troska o zapewnienie odpowiednich warunków potrzebnych do realizacji tego celu, jak również konkretna pomoc udzielana rodzinie w wypełnianiu jej powołania.

Realizacja tych zadań i celów uzależniona jest w dużej mierze od postawy i zaangażowania całej wspólnoty Kościoła, wiernych duchownych i świeckich. Pomoc okazywana małżeństwu i rodzinie jest bardzo oczekiwana i potrzebna, gdyż dzisiejsza rodzina i małżeństwo bardziej niż kiedykolwiek przeżywa kryzys oraz głębokie i szerokie przemiany społeczne i kulturowe⁸. Z tego też względu wiele małżeństw i rodzin jest zagubionych wobec swych fundamentalnych zadań, niektóre nawet zatraciły świadomość ostatecznego znaczenia i prawdy życia małżeńskiego i rodzinnego. Kościół świadomy tego, że małżeństwo i rodzina stanowią jedną z najcenniejszych dóbr ludzkości, niesie pomoc tym, którzy jej pragną, poszukują prawdy i napotykać różnego rodzaju przeszkody w wypełnianiu swego powołania⁹. Jednocześnie wskazuje, że troska o małżeństwo i rodzinę należy nie tylko do kapłaństwa służebnego, ale dotyczy Kościoła jako całej wspólnoty. Szczególną rolę do spełnienia mają tutaj sami małżonkowie i rodziny chrześcijańskie. To ich posłannictwo wypływa z łaski sakramentalnej i służyć ma przede wszystkim budowaniu Królestwa Bożego¹⁰.

Warto zatem zaprezentować i przybliżyć ten ważny dokument Konferencji Episkopatu Polski wpisujący się w służbę małżeństwu i rodzinie, uznający to działanie i zadanie za jedno z najistotniejszych i najważniejszych oraz podejmujący odnowienie katechezy o małżeństwie i rodzinie. Zadania te zostały w *Dyrektorium* ujęte tematycznie: struktura duszpasterstwa rodzin, przygotowanie do małżeństwa, poradnictwo rodzinne, formacja rodzin do zadań aposto-

---

⁷ DDR n. 1; Zob. T. S y c z e w s k i, *Przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie według „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin”*, Roczniki Nauk Prawnych t. XV, nr 1 (2005) s. 365.

⁸ J. G r e ź l i k o w s k i, *Co po rozwodzie? Duszpasterze i wierni świeccy wobec małżeństw niesakramentalnych i kanonicznego procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Częstochowa 2005, s. 105-118.

⁹ T. S y c z e w s k i, art. cyt., s. 365.

¹⁰ FC n. 71.

skich, rodziny w sytuacjach szczególnych oraz organizacje społeczne i władze polityczne w służbie rodzin. W takiej też kolejności zostaną omówione.

1. Struktura duszpasterstwa rodzin

Nawiązując do adhortacji apostołskiej Jana Pawła II *Familiaris consortio*¹¹, *Dyrektorium* stwierdza, że działalność duszpasterstwa rodzin winna być dynamicznym wyrazem rzeczywistości Kościoła w służbie małżeństwu i rodzinie. *Źródłem i odpowiedzialnym inspiratorem duszpasterstwa rodzin jest sam Kościół, działający poprzez swoje struktury i pracowników. Musi on być rozpatrywany w swoim podwójnym wymiarze: uniwersalnym i partykularnym*¹². Ten ostatni wyraża się i aktualizuje we wspólnocie diecezjalnej i parafialnej. Pierwszą osobą odpowiedzialną za duszpasterstwo rodzin w diecezji jest biskup. *Musi on mu poświęcić swe zainteresowanie, troskę i czas, zapewnić mu ludzi i środki*¹³. Stąd obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest powołanie kurialnego wydziału duszpasterstwa rodzin, którym kieruje diecezjalny duszpasterz rodzin we współpracy z diecezjalnym doradcą życia rodzinnego¹⁴.

Dyrektorium wskazuje i wymienia następnie obowiązki i zadania diecezjalnego duszpasterza rodzin. Na pierwszym miejscu wskazuje, że powinien to być kapłan odpowiednio przygotowany do tego zadania, po stosownych studiach, najlepiej z teologii rodziny, z możliwością poświęcenia sprawom rodziny wystarczająco dużo czasu¹⁵. Następnie wyszczególnia liczne obowiązki: kierowanie wydziałem i organizowanie duszpasterstwa rodzin w diecezji; powoływanie rejonowych i dekanalnych duszpasterzy rodzin; dbanie o wystarczającą liczbę parafialnych poradni rodzinnych, domu samotnej matki, poradni specjalistycznych i telefonu zaufania; organizowanie szkoleń dla przyszłych pracowników duszpasterstwa, okresowych spotkań, dni skupienia i rekolekcji; współpraca z kurialnym wydziałem kate-

---

¹¹ FC n. 69 i 70.

¹² DDR n. 2.

¹³ Tamże; Por. FC n. 73.

¹⁴ DDR n. 3.

¹⁵ DDR n. 4.

chetycznym; czuwanie nad przygotowaniem do małżeństwa w diecezji; przygotowanie sprawozdania z rocznej działalności dla biskupa diecezjalnego¹⁶.

Jeżeli chodzi o diecezjalnego doradcę życia rodzinnego, to także powołuje go biskup diecezjalny, na wniosek diecezjalnego duszpasterza rodzin, a jego zadaniem jest przede wszystkim współpraca z duszpasterzem diecezjalnym w organizowaniu tego duszpasterstwa w diecezji. Nadto czuwanie nad parafialnymi poradniami rodzinnymi, dbanie o podnoszenie kwalifikacji doradców, rozpoznawanie działań antyrodzinych w diecezji¹⁷.

W *Dyrektorium* bardzo mocno zaakcentowano rolę i znaczenie parafialnego duszpasterstwa rodzin. Ma ono być stałą formą duszpasterstwa, a nie akcją jednorazową i obejmować takie działania jak: spotkania młodych małżeństw, katechezy dla rodziców, współpracę z rodzicami dzieci przez I Komunia świętą i młodzieży przed bierzmowaniem oraz przygotowanie młodzieży i narzeczonych do małżeństwa. Ma ono za zadanie przede wszystkim wspomaganie rodzin w odkrywaniu apostołskiego powołania. W celu wzmocnienia tego duszpasterskiego oddziaływania na rodziny biskup diecezjalny powołuje dekanalnych i rejonowych duszpasterzy rodzin¹⁸.

Co ciekawe i ważne, dokument wzywa odpowiedzialnych za formację seminaryjną alumnów do tego, aby otrzymali gruntowne przygotowanie do duszpasterstwa rodzin, aby *kapłan traktował rodziny jak ojciec, brat i nauczyciel oraz wspomagał je środkami taski i oświecał światłem prawdy*¹⁹. Dlatego każdy kapłan – w myśl dyspozycji *Dyrektorium* – nie tylko ma znać naukę Kościoła dotyczącą małżeństwa i rodziny, ale także założenia i działania instytucji, które je wspierają, oraz tych, które im zagrażają, czy wręcz zwalczają²⁰.

Ważną kwestią duszpasterstwa rodzin jest też troska o formację osób świeckich, jakże pomocnych i koniecznych w przygotowaniu do małżeństwa, w poradnictwie i w innych formach pomocy małżonkom, rodzinom i dzieciom (lekarzy, prawników, psychologów, pracowników społecznych, doradców itp.). *Dyrektorium* zachęca o zorganizowanie

---

¹⁶ DDR n. 4.

¹⁷ DDR n. 5.

¹⁸ DDR n. 6 i 7.

¹⁹ FC n. 73.

²⁰ DDR n. 8.

dla nich odpowiedniego studium życia rodzinnego i wspierania ich systematyczną formacją religijną²¹.

Druą część tego rozdziału omawia struktury i organizację duszpasterstwa rodzin, jego obowiązki i szczególne zadania na szczeblu ogólnopolskim. Możemy zapoznać się z uprawnieniami i kompetencjami rady do spraw rodziny Konferencji Episkopatu Polski, jej składem i strukturą, zadaniami krajowego ośrodka duszpasterstwa rodzin, jak i jego dyrektora oraz obowiązkami krajowego doradcy życia rodzinnego, a także organizacją współpracy tych organów²².

2. Przygotowanie do małżeństwa i do życia w rodzinie

Przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie jest konieczne i ważne szczególnie w dzisiejszych czasach podważających wartość i znaczenie małżeństwa. Przygotowanie to powinno się pojmować i urzeczywistniać jako proces stopniowy i ciągły. *Dyrektorium* proponuje rozbudowanie przygotowania młodzieży do przeżywania narzeczeństwa, do zawarcia małżeństwa i do życia w rodzinie. W przygotowaniu tym – podobnie jak w *Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* z 1986 r. – wyróżnia się trzy etapy przygotowania: dalsze, bliższe i bezpośrednie²³.

Przygotowanie dalsze polega na zdobywaniu odpowiedniej wiedzy i na osiągnięciu stosownych cnót związanych z życiem rodzinnym. Proces ten należy rozpocząć już w dzieciństwie, a następnie kontynuować na wszystkich etapach szkolnych i katechetycznych. Winno ono odbywać się w rodzinie, w szkole poprzez katechezę oraz w grupach rówieśniczych²⁴. Dokument przypomina, że przygotowanie to polega na osiągnięciu odpowiedniej wiedzy i zdobyciu stosownych cnót potrzebnych w dalszym życiu. Przede wszystkim chodzi o doprowadzenie dzieci do odkrycia siebie jako istot obdarzonych bogatą psychiką, o budowanie własnego charakteru, szacunek dla każdej zdrowej wartości

---

²¹ DDR n. 9.

²² DDR n. 10-17.

²³ *Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* z 5 IX 1986 r., n. 4-28; Por. T. Ś y c z e w s k i, art. cyt., s. 367.

²⁴ DDR n. 19; Por. *Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* z 5 IX 1986 r., n. 7-8.

ludzkiej, umiejętność dialogu i współpracy z innymi, otwartość na inne małżeństwa i rodziny, rozpoznanie i realizowanie swego powołania, wychowanie do czystości, jak również o wyrobienie prawidłowej postawy wobec własnej rodziny i instytucji małżeństwa²⁵. Mając na względzie cel i znaczenie tego przygotowania duszpasterze winni tutaj dołożyć starań, aby katecheza szkolna spełniała odpowiednie wymogi takiego przygotowania oraz by była wsparciem dla rodziców nie tylko w pogłębianiu wiedzy w zakresie życia rodzinnego i małżeńskiego, ale wyrabiała u młodych cnoty wiążące się ściśle z życiem rodzinnym²⁶. *Dyrektorium* zachęca duszpasterzy do podjęcia przygotowania na tym etapie w grupach rówieśniczych promujących chrześcijańskie wartości wychowawcze (harcerstwo, grupy oazowe, Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej, koła różańcowe dla młodzieży)²⁷. Podkreśla jednocześnie rolę rodziców w wychowaniu do małżeństwa i życia w rodzinie. Przygotowanie rodzinne jest fundamentalnym i najważniejszym etapem w procesie wychowawczym. Przeżycie miłości, godności, wartości w rodzinie daje dziecku osobiste doświadczenie tych wartości. Dzięki temu będzie ono mogło te same wartości zaszczyć w swojej przyszłej rodzinie. Pozytywne i budujące oddziaływanie rodziców na dzieci, metody wychowawcze, wzajemne relacje rodziców do siebie w bardzo dużym stopniu wpływają na późniejsze powodzenie małżeństwa dzieci. Zagadnienia te winny stać się przedmiotem katechez dla rodziców przy różnego rodzaju spotkaniach formacyjnych, takich jak comiesięczne spotkania, katechezy przed chrztem czy bierzmowaniem, jubileusze małżeńskie, rekolekcje lub misje parafialne²⁸.

Na etapie przygotowania dalszego na dziecko mają wpływ nie tylko rodzice, ale również szkoła, grupy rówieśnicze, środki masowego przekazu, Internet. Z tego względu rodzina, choćby najlepiej wypełniała swoje zadania, potrzebuje jednak pomocy ze strony szkoły, dobrej współpracy z nauczycielami, pedagogami i wychowawcami. Celem szkoły jest nie tylko uczyć dzieci i młodzież, ale także wychowywać do przyszłych zadań, do jak najlepszego wypełniania swojego powołania.

---

²⁵ DDD n. 19; Por. FC n. 66.

²⁶ DDR n. 20-22.

²⁷ DDR n. 23; Zob. M. B r a u n – G a ł k o w s k a, *Wychowanie do małżeństwa i rodziny*, [w:] J a n P a w e ł II, „*Familiaris consortio*”. *Tekst i komentarze*, red. T. S t y c z e Ń, Lublin 1987, s. 182.

²⁸ DDR n. 20; Por. T. S t y c z e w s k i, art. cyt., s. 368.

Obowiązkiem rodziców jest troska o właściwy dobór nauczycieli i wychowawców. Jest to szczególnie ważne w dzisiejszych czasach, kiedy przeżywamy kryzys autorytetów. Nie bez znaczenia jest także to, jakie wartości będą przekazywane dzieciom i młodzieży. Zadaniem duszpasterzy w tej mierze jest pomoc rodzicom przez odpowiednią formację w postaci organizowania dni skupienia, spotkań z odpowiednimi ludźmi, którzy na ten temat mają coś do powiedzenia. Ważne są w tym względzie spotkania z psychologami czy pedagogami. Stąd *Dyrektorium* podkreśla, że na tym etapie przygotowania należy zwrócić uwagę na zgodny z nauczaniem Kościoła program edukacji seksualnej. Jest to ważne szczególnie dzisiaj, bowiem trzeba zdawać sobie sprawę z tego, że środowiskom antychrześcijańskim i antyrodzinnym zależy na zapoznaniu często nawet dzieci, z antykoncepcją, na wtajemniczeniu ich w posługiwanie się nią i na przyzwyczajeniu ich do niej z pominięciem negatywnych skutków tej praktyki²⁹. Zadaniem duszpasterzy – jak podkreśla *Dyrektorium* – jest odpowiednie i głębokie uświadomienie rodziców o konieczności nalegania na dyrekcję szkoły, by nie wprowadzała programów gorszących młodzież³⁰.

Ważną rolę w przygotowaniu dzieci i młodzieży do życia małżeńskiego i rodzinnego odgrywa katechizacja. Oprócz poznawania zasad życia chrześcijańskiego i wprowadzania w kontakt z Bogiem omawia ona wiele tematów dotyczących szacunku dla siebie, innych ludzi, miłości do rodziców, Kościoła, jest także lekcją patriotyzmu. Ukazuje wartość czystości własnej i odpowiedzialności za drugą osobę. Porusza także wiele tematów dotyczących małżeństwa sakramentalnego i życia w rodzinie. Właściwa zatem katecheza w szkole, prowadzona przez kompetentne osoby i pilny w niej udział dzieci i młodzieży, są znaczącymi elementami w wychowaniu do małżeństwa i rodziny³¹.

Przygotowanie bliższe odnosi się do młodzieży ponad gimnazjalnej. Jest ono kontynuacją i pogłębieniem wiedzy o małżeństwie i rodzinie zdobytej na lekcjach religii. Ma to być dla młodzieży rodzaj katechumenatu przed narzeczeństwem i przed zawarciem małżeństwa. Jego zadaniem jest pogłębienie nauki o małżeństwie i rodzinie, uwrażliwienie na fałszywe teorie w tych dziedzinach, przysposobienie do międzyosobowego życia w małżeństwie i w rodzinie oraz pogłębienie życia

---

²⁹ Tamże, s. 369.

³⁰ DDR n. 21.

³¹ DDR n. 21-22; T. S y c z e w s k i, art. cyt., s. 369-370.

wspólnotowo-liturgicznego. Winna to być właściwa katecheza, której głównym celem jest to, aby przez odpowiednią katechezę sakrament ten był celebrowany i przeżywany z należnym usposobieniem moralnym i duchowym. W tym okresie należy więc – według *Dyrektorium* – pogłębiać naukę o małżeństwie i rodzinie, uwrażliwiać na fałszywe teorie na ten temat, przygotowywać do międzyosobowego życia w małżeństwie i rodzinie oraz pogłębiać życie wspólnotowo-liturgiczne. Zależnie od wieku młodzieży i od sytuacji, w jakiej się ona znajduje, należy także przekazywać wiadomości z fizjologii i psychologii, pogłębiać teologię małżeństwa, uwrażliwiać na moralne życie seksualne, a także na nauczanie Kościoła, zawarte m.in. w encyklice Pawła VI *Humane vitae*, adhortacji Jana Pawła II *Familiaris consortio* oraz instrukcjach Episkopatu Polski i innych dokumentach podejmujących tę problematykę³².

Program rocznej katechezy przedmałżeńskiej winien również uwzględniać teologię małżeństwa i rodziny oraz problematykę zagrożeń i obrony rodziny. Jego przeznaczeniem jest uczenie naturalnych metod rozpoznawania płodności, a także duchowości życia małżeńskiego i rodzinnego. Celem tej katechezy jest głębsze zintegrowanie młodzieży. Dlatego przygotowanie to – według *Dyrektorium* – powinno łączyć elementy: wspólnotowo-liturgiczny, konferencyjny i dialogowy³³.

Ten etap przygotowania według *Dyrektorium* winien on być realizowany przez roczną parafialną katechezę przedmałżeńską obejmującą co najmniej 25 spotkań katechetycznych, analogicznie do przygotowania przed I Komunią świętą czy przed bierzmowaniem³⁴. Mówiła o niej już *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* z 1986 r., z tym tylko, że nakazywała prowadzenie takiej katechizacji co roku w parafiach ponad trzy tysiące wiernych, zaś w parafiach mniejszych – co dwa lata³⁵. Prezentowany dokument nie czyni tego rozróżnienia³⁶, natomiast dla bardziej owocnego

---

³² DDR n. 24; T. S y c z e w s k i, art. cyt., s. 371.

³³ DDR n. 24.

³⁴ DDR n. 25; Por. M. Ł a s z c z y k, *Organizacja w parafii duszpasterskiego przygotowania do sakramentu małżeństwa*, Kronika Diecezji Włocławskiej 88 (2005) nr 1, s. 51-56.

³⁵ *Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* z 5 IX 1986 r., n. 13.

³⁶ Wydaje się jednak, że przepis *Instrukcji* jest nadal aktualny, gdyż w małych parafiach zabraknie młodzieży dorastającej, które uczęszczałyby na taką katechezę, a trudno ją prowadzić dla kilku osób.

przebiegu tej katechizacji zobowiązuje duszpasterzy do powołania w parafii zespołu pastoralnego składającego się z duszpasterza, doradcy życia rodzinnego z miejscowej poradni, przedstawiciela ruchów małżeńskich i Stowarzyszenia Rodzin Katolickich. Zespół ten ma za zadanie dokonać adaptacji programu katechizacji przedmałżeńskiej do miejscowych warunków i czuwać nad jego wykonaniem³⁷. Niezależnie zatem od katechizacji w szkole, duszpasterze w swoich parafiach mają zatem obowiązek wprowadzenia takiej katechezy, a jej ukończenie powinno – w myśl *Dyrektorium* – być potwierdzone zaświadczeniem, które jest wymagane do zawarcia małżeństwa sakramentalnego. Duszpasterz jest nadto zobowiązany do prowadzenia specjalnej księgi, przechowywanej w kancelarii parafialnej, ze spisem osób, które ukończyły taka katechizację.

Skróconą katechezę przedmałżeńską (dotychczasowy „kurs przedmałżeński” w formie 10 spotkań katechetycznych), która była i jest najczęstszym przygotowaniem w naszych parafiach do zawarcia małżeństwa, należy prowadzić w sytuacjach wyjątkowych dla tych, którzy z poważnych racji nie mogli uczestniczyć w katechizacji rocznej³⁸. Byłoby wielkim błędem duszpasterskim i nie jest do pogodzenia z przepisami *Dyrektorium*, gdyby księża czynili nadal z tej skróconej katechizacji przedmałżeńskiej regułę.

W duszpasterstwach akademickich *Dyrektorium* zaleca prowadzenie rocznego studium przedmałżeńskiego. Studium takie ma zastępować roczną katechezę przedmałżeńską w parafii. Ono również winno kończyć się wydaniem zaświadczenia³⁹.

Organizacja katechezy parafialnej przygotowującej młodzież do sakramentalnego małżeństwa powinna być oparta na nowym programie katechezy przedmałżeńskiej wydanym przez Komisję Wychowania Katolickiego i Radę do Spraw Rodziny Konferencji Episkopatu Polski⁴⁰. Mogą to być spotkania w cyklu cotygodniowym przez cały rok, z przerwą na wakacje i ferie lub w cyklu dwuletnich spotkań co miesiąc.

---

³⁷ DDR n. 25.

³⁸ DDR n. 26.

³⁹ DDR n. 25.

⁴⁰ Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, Rada do Spraw Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, *Program katechezy parafialnej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych*, Kraków 2004; Por. *Cykl 25 katechez przedmałżeńskich*, red. J. B u x a k o w s k i, Pelplin 2004.

Jeżeli chodzi o przygotowanie bezpośrednio to obejmuje ono spotkanie z duszpasterzem w kancelarii parafialnej (przynajmniej na trzy miesiące przed ślubem), odbycie trzech katechez przedślubnych z zakresu teologii małżeństwa, etyki życia małżeńskiego i liturgii sakramentu małżeństwa oraz trzech spotkań w poradni życia rodzinnego, przystąpienie do spowiedzi przedślubnej oraz przeprowadzenie rozmowy sprawdzającej wiedzę religijną narzeczonych z duszpasterzem⁴¹. Obowiązują tutaj znane dotychczas przepisy prawa kanonicznego⁴², uwzględniające również przepisy związane z zawarciem małżeństwa konkordatowego⁴³, jak też należy zwrócić uwagę na katechezę przedślubną obejmującą trzy tematy z zakresu teologii, etyki i liturgii, która powinna być przeprowadzona przez duszpasterzy raczej indywidualnie z każdą parą narzeczeńską. Elementy treściowe tej katechezy są także przedmiotem tzw. rozmowy duszpasterskiej z narzeczonymi i sporządzanego z niej protokołu badania kanonicznego w kancelarii. Katecheza ta jest zatem elementem bezpośredniego przygotowania narzeczonych do zawarcia małżeństwa i nie powinna być marginalizowana przez duszpasterzy⁴⁴.

Dyrektorium zaleca – tak jak czyni to *Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa z 1986 r.*⁴⁵ – powrót do idei zaręczyn i wzywa duszpasterzy, aby podjęli wysiłki przywrócenia im właściwego znaczenia i roli w przygotowaniu do zawarcia małżeństwa, jak też podkreślenia roli rodziców i członków rodziny w powstawaniu nowej rodziny⁴⁶.

Ważnym elementem przygotowania do zawarcia małżeństwa jest spotkanie narzeczonych w parafialnej poradni rodzinnej. Duszpasterze mają tutaj obowiązek stawiania wymagania narzeczonym odbycia co najmniej trzech spotkań w poradni, jak też zadbania o właściwe funkcjonowanie tych poradni, aby pary narzeczeńskie miały przekonanie, że zawsze są do ich dyspozycji⁴⁷. Odnosi się to do pomieszczeń, wy-

---

⁴¹ DDR n. 27, 29-35.

⁴² Kan. 1063-1072 KPK; Zob. J. B o r u c k i, *Czynności poprzedzające zawarcie małżeństwa kościelnego*, Homo Dei 73 (2003) nr 1, s. 63-76; J. G r e ś l i k o w s k i, *Przed nami małżeństwo. Informator dla pragnących zawrzeć małżeństwo*, Włocławek 2002, s. 108-123.

⁴³ *Instrukcja Episkopatu Polski dla duszpasterzy dotycząca zawarcia małżeństwa konkordatowego* (22 X 1998), Biuletyn KAI 1998 nr 3 (13 XI), s. 15-18.

⁴⁴ DDR n. 30; Zob. T. S y c z e w s k i, art. cyt., s. 373.

⁴⁵ *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim z 5 IX 1986 r.*, n. 29.

⁴⁶ DDR n. 28.

⁴⁷ DDR n. 31.

posażenia poradni w odpowiednie materiały i pomoce do przekazywania wiedzy o odpowiedzialnym rodzicielstwie i naturalnym planowaniu rodziny, kwalifikacje doradców życia rodzinnego i ich wynagrodzenie.

3. Poradnictwo rodzinne i pomoc rodzinie

Dyrektorium wzywa duszpasterzy, aby *wobec narastających zagrożeń małżeństwa i rodziny oraz wobec coraz trudniejszych wyzwań stojących przed rodzinami, aby organizowali pomoc rodzinom w odpowiednio szerokim zakresie*⁴⁸. Jedną z takich form pomocy narzeczonym, małżonkom i rodzinom, ma być kompetentne poradnictwo rodzinne, łączące fachowość doradców z ich osobistym świadectwem życia Ewangelią. Chodzi o pomoc tym osobom w realizowaniu Bożego zamysłu wobec ich rodziny. W tym celu *Dyrektorium* zobowiązuje proboszczów do powoływania i prowadzenia w parafiach parafialnych poradni rodzinnych, poradni specjalistycznych, telefonów zaufania, jak też zachęca do wsparcia samotnych matek, rodzin bezdzietnych (organizowanie katolickich ośrodków adopcyjno-opiekuńczych), czy wreszcie prosi o pomoc materialną rodzinom, a zwłaszcza dzieciom (zakładanie świetlic dla dzieci)⁴⁹.

Parafialną poradnię rodzinną powołuje ksiądz proboszcz, w porozumieniu z kurialnym wydziałem duszpasterstwa rodzin. Prezentowany dokument zaleca, aby każda parafia miała taką poradnię. W przypadkach szczególnych, o czym zadecyduje biskup diecezjalny, poradnia może służyć kilku parafiom⁵⁰. Poradnia taka powinna dysponować własnym lokalem, zapewniającym możliwość przeprowadzania rozmów w atmosferze spokoju i intymności. Proboszcz angażuje do poradni doradców, zabezpiecza materialne warunki pracy poradni oraz dba o dokształcanie i formację doradców, jak i warunki ich pracy, wspiera radą, wynagradza za pracę w poradni⁵¹.

Poradnie specjalistyczne, telefony zaufania, domy samotnej matki, jak i katolickie ośrodki adopcyjno-opiekuńcze to domena troski kurialnego wydziału duszpasterstwa rodzin, jak i samego diecezjalnego

---

⁴⁸ DDR n. 37.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ DDR n. 38.

⁵¹ DDR n. 41.

duszpasterza rodzin. Duszpasterze mają tutaj obowiązek wspierania ich inicjatyw, prac i wysiłków⁵².

Dyrektorium bardzo mocno akcentuje i zwraca uwagę duszpasterzom na materialną pomoc rodzinom i dzieciom, wspieranie rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka oraz wzywa do zakładania parafialnych świetlic dla dzieci⁵³. Wobec trudnej sytuacji materialnej wielu rodzin, bezrobocia oraz innych trudności to zadanie Kościoła i duszpasterzy staje się bardzo ważne i konieczne⁵⁴.

4. Formacja rodzin do zadań apostołskich

Po bardzo ważnym okresie przygotowania do zawarcia małżeństwa i okazywaniu pomocy rodzinom zaczyna się – zdaniem *Dyrektorium* – zasadnicze duszpasterstwo rodzin. Stąd rozdział czwarty *Dyrektorium* podejmuje kwestie związane z *formacją rodzin do zadań apostołskich*⁵⁵. Chodzi tutaj o formację stałą rodzin. Rodzina usiłująca żyć wiarą, trwać przy Chrystusie i w Kościele, dbająca o swój rozwój i o swoje bezpieczeństwo wśród współczesnych zagrożeń, powinna znać wysiłki jakie czyni Kościół, diecezja i parafia dla jej dobra. Powinna następnie otworzyć się na te działania i usiłować z nich skorzystać. *Dyrektorium* omawia tę problematykę w dwóch aspektach: 1. rodzina ewangelizowana, gdzie mówi o znaczeniu słowa Bożego w życiu rodziny, roli sakramentu pokuty i pojednania, otwarciu na zjednoczenie z Chrystusem, roku liturgicznym i jego wpływie na rodzinę, znaczeniu wizyty duszpasterskiej (kolędy), rocznic ślubu, narodzin i chrztu dzieci, zgonu bliskich oraz spędzaniu czasu wolnego; 2. rodzina ewangelizująca, gdzie jest ona podmiotem duszpasterstwa i dlatego ważna jest postawa rodziny wobec swoich dzieci, starszych i chorych oraz innych rodzin, jak też podkreśla znaczenie ewangelizacyjnej obecności rodziców w szkole.

Rola i zadania duszpasterzy w formacji rodzin do zadań apostołskich są bardzo ważne i nie do zastąpienia. *Dyrektorium* przytaczając

---

⁵² DDR n. 43-46.

⁵³ DDR n. 47-50.

⁵⁴ Zob. W. M a j k o w s k i, *Zagrożenia współczesnej rodziny polskiej*, [w:] *Rodzina polska u progu trzeciego tysiąclecia* (red. W. Majkowski), Warszawa 2003, s. 11-30; A. O c h o c k i, *Zagrożenia trwałym ubóstwem rodzin i gospodarstw domowych w Polsce*, [w:] tamże, s. 31-43; B. M i e r z w i Ń s k i, *Bezrobocie jako problem rodziny*, [w:] tamże, s. 45-63.

⁵⁵ DDR n. 51-65.

i analizując poszczególne zadania duszpasterzy w tym względzie, wymienia wiele przeróżnych obowiązków, głównie w odniesieniu do punktu omawiającego ewangelizowanie rodziny. Najpierw znajdujemy wezwanie do duszpasterzy, aby zatroszczyli się o Słowo Boże w życiu rodziny. Mają zachęcać narzeczonych do nabywania i czytania Pisma świętego, a także winni zadbać, aby w coniedzielnym przepowiadaniu były odniesienia do problematyki małżeńskiej i rodzinnej. W każdej parafii duszpasterze powinni zadbać o umieszczenie w programie duszpasterskim katechez, głoszonych systematycznie małżonkom i rodzicom, np. co miesiąc; jak też urządzać spotkania z rodzicami z okazji chrztu świętego, I Komunii świętej dzieci oraz bierzmowania młodzieży⁵⁶.

W odniesieniu do sakramentu pokuty i pojednania w życiu małżonków duszpasterze mają obowiązek zachęcać ich, by stale, z pokorą i wytrwałością uciekali się do miłosierdzia Boga; by uczulali młodzież i narzeczonych na to, że regularne korzystanie z sakramentu pokuty jest podstawowym wymogiem życia chrześcijańskiego. *Dyrektorium* zwraca też uwagę na rolę duszpasterzy jako spowiedników małżonków. Dokument wzywa spowiedników, aby udzielali rozgrzeszenia zgodnie z zasadami i wskazaniem Kościoła oraz właściwie kształtowali sumienia penitentów. Ich zadaniem jest także, według roztropnego uznania, zalecić penitentom – małżonkom w niektórych przypadkach, wizytę w poradni rodzinnej⁵⁷.

Dyrektorium zachęca również duszpasterzy, aby w kształtowaniu zadań apostołskich małżeństwa i rodziny, wykorzystali niedziele i święta (Boże Narodzenie, niedzielę Świętej Rodziny, Matki Bożej Gromnicznej, św. Józefa, wspomnienia św. Anny i św. Joachima, imieniny), wizytę duszpasterską (kolędę). Rocznicę ślubu, narodzin i chrztu dzieci, zgonu bliskich osób oraz pielgrzymki małżeństw i rodzin⁵⁸.

Duszpasterstwo rodzin – jak zauważa *Dyrektorium* – z natury rzeczy skierowane jest ku rodzinie i małżeństwu, które są jego przedmiotem. Jednak rodzina jest także podmiotem w tym duszpasterstwie zgodnie z zasadą, że jest ona wspólnotą ewangelizowaną i ewangelizującą, oraz że ma być święta i uświęcająca⁵⁹. Dlatego w dokumencie znajdujemy

---

⁵⁶ DDR n. 52.

⁵⁷ DDR n. 53.

⁵⁸ DDR n. 55-58

⁵⁹ DDR n. 60.

zachęty i wytyczne zachęcające i wzywające małżeństwa i rodziny do podjęcia zadań ewangelizujących w odniesieniu do swoich dzieci, osób starszych i chorych, dzieci trudnych i innych rodzin, jak też w stosunku do obecności w szkole⁶⁰. Są one bardzo ważne, a rodziny w tych zadaniach winni zachęcać i wspierać duszpasterze.

5. Duszpasterstwo rodzin w sytuacjach szczególnych

Dyrektorium w swoich regulacjach i przesłaniu uwzględnia również rodziny w sytuacjach trudnych: bezdzietność, dzieci niepełnosprawne, osoby uzależnione, podeszły wiek, wdowieństwo i wypadki losowe oraz rodziny w sytuacjach nieprawidłowych: małżeństwa rozbite, rozwiedzione i związki niesakramentalne⁶¹. Kwestie te podejmuje rozdział piąty zatytułowany *duszpasterstwo rodzin w sytuacjach szczególnych*. Znajdujemy tutaj wiele ciekawych zaleceń i wskazań duszpasterskich wychodzących naprzeciw trudnym sytuacjom małżeńskim i rodzinnym, które należy rozwiązywać w duchu Ewangelii, troski i miłości, ale także w zgodzie z obowiązującym prawem kościelnym, co należy szczególnie odnieść do rodzin rozbitych i osób żyjących w związkach niesakramentalnych. Bardzo dobrze, że *Dyrektorium* przypomniało w tym miejscu duszpasterzom, jak i osobom żyjącym w związkach niesakramentalnych o możliwości – jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie i poważne przesłanki prawne i faktyczne – wystąpienia do sądu biskupiego o orzeczenie nieważności małżeństwa i uregulowania swojej sytuacji prawnej.

W odniesieniu do małżeństw bezdzietnych duszpasterze w myśl zaleceń *Dyrektorium* duszpasterze mają pomóc im zobaczyć dobrodziejstwo adopcji dziecka potrzebującego rodziców i wskazać na istnienie katolickich ośrodków opiekuńczo-adopcyjnych oraz otoczyć je szczególnie troską i wykazać dlaczego Kościół stoi na stanowisku niedopuszczalności sztucznych zapłodnień⁶².

Taką samą troską mają duszpasterze otoczyć rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi. Powinni częściej z takimi rodzinami kontaktować się i podtrzymywać ich na duchu; pomóc im organizować się w stowarzy-

---

⁶⁰ DDR n. 61-65.

⁶¹ DDR n. 66-74.

⁶² DDR n. 67.

szenia i fundacje oraz wskazać na możliwość uzyskania pomocy materialnej, medycznej czy psychologicznej⁶³. Odnosi się to również do rodzin z osobami uzależnionymi. W odniesieniu do takich przypadków winni wskazać ośrodki leczące z danego uzależnienia⁶⁴. Rodziny z osobami w podeszłym wieku mają także prawo do troski duszpasterskiej ze strony swoich duszpasterzy. Dokument zachęca duszpasterzy do przypominania młodym, iż ludzie starsi mogą skutecznie włączyć w modlitewną, materialną i doradczą pomoc wnukom i innym potrzebującym. Ma to spowodować odpowiednie traktowanie ludzi starszych⁶⁵.

W ramach duszpasterstwa rodzin mieści się także duszpasterstwo wdów, wdowców i osób samotnych. Według *Dyrektorium* duszpasterska troska o powyższe osoby ma się przejawiać w umożliwieniu im zaangażowania się w pełniejsze życie parafii, co pomoże im ból samotności przemieniać w dobro świadczone potrzebującym. Szczególną troską duszpasterze winni otoczyć te osoby, które mają jeszcze na utrzymaniu i wychowują dzieci⁶⁶, jak również osoby, które dotknięte zostały pożarem, kalectwem, przewlekłą chorobą, śmiercią w rodzinie, czy innymi wypadkami. Troska ta wymaga nie tylko doraźnego zainteresowania się nimi, ale czasem długotrwałego towarzyszenia poszczególnym osobom i całym rodzinom⁶⁷.

Duszpasterstwo rodzin w sytuacjach nieprawidłowych (rodziny rozbite i związki niesakramentalne) to kolejna płaszczyzna pracy i zadanie jakie stawia przed duszpasterzami *Dyrektorium*. Praca duszpasterska w tym względzie najpierw powinna zapobiegać powstawaniu wszelkiej patologii, niedojrzałości psychicznej, osobowościowej, duchowej i religijnej osób zawierających małżeństwo. Wysiłek podejmowany przez duszpasterzy winien być ukierunkowany na nauczanie, przekonywanie i uświadamianie młodych ludzi, aby zrozumieli podstawowe obowiązki małżeńsko-rodzinne oraz to czym jest i do czego zobowiązuje małżeństwo⁶⁸.

Co do osób żyjących w związkach niesakramentalnych, to *Dyrektorium* przypomina naukę i ustawodawstwo Kościoła, nawołujące by

---

⁶³ DDR n. 68.

⁶⁴ DDR n. 69.

⁶⁵ DDR n. 70.

⁶⁶ DDR n. 71.

⁶⁷ DDR n. 72.

⁶⁸ DDR n. 73.

osoby z takich związków obejmować troską duszpasterską⁶⁹. Dokument Konferencji Episkopatu Polski zobowiązuje najpierw duszpasterzy, aby cierpliwie i wnikliwie zbadali, czy poprzednie małżeństwo takich osób było ważnie zawarte i czy nie należałoby sprawy przedstawić w sądzie biskupim⁷⁰.

Tym, którzy nie mogą w sposób poprawny uregulować swego związku, duszpasterze mają przypominać, że mimo wszystko są dalej w Kościele, że mogą i powinni słuchać Słowa Bożego, uczęszczać na Msze świętą, wytrwale się modlić, pielęgnować ducha i czyny pokutne, brać udział w życiu parafii i w dziełach miłości, a nade wszystko cierpliwie wychowywać dzieci w wierze chrześcijańskiej. *Dyrektorium* zachęca duszpasterzy, aby dla osób żyjących w związkach niesakramentalnych organizowali specjalne rekolekcje, comiesięczne spotkania, ze Mszą świętą, homilią i dyskusją⁷¹. Zwraca także uwagę, że w pewnych przypadkach, mogą być takie osoby dopuszczone do sakramentu pokuty i Eucharystii. Wymaga to jednak spełnienia następujących warunków: 1. niemożność rozejścia się, np. z powodu wychowania dzieci, czy potrzeby pomocy w chorobie i w podeszłym wieku; 2. zdecydowana wola nie współżycia ze sobą na sposób małżeński, potwierdzona przysięgą przed kapłanem; 3. uregulowanie ewentualnych krzywd i niesprawiedliwości, popełnionych w poprzednim związku; 4. uniknięcie zgorzenia. Z tej racji, zwłaszcza w mniejszych parafiach, *Dyrektorium* zaleca przystępowanie do Komunii świętej osób żyjących w takich związkach w innym środowisku⁷². Ponieważ duszpasterstwo osób żyjących w związkach niesakramentalnych budzi czasem kontrowersje, omawiany dokument Konferencji Episkopatu Polski zaleca wnikliwe kierowanie się zaleceniami Stolicy Apostolskiej i informowanie wiernych o dyscyplinie Kościoła w tym względzie. Jednocześnie duszpasterze winni nauczać i przypominać, że solidne życie religijne, połączenie wiary z codziennym postępowaniem, odnoszenie się żywe

---

⁶⁹ Zob. FC n. 84.

⁷⁰ DDR n. 74; Zob. J. Gręźlikowski, *Duszpasterz wobec podejrzania o nieważność małżeństwa. Refleksje prawnoduszpasterskie*, Homo Dei 75 (2004) nr 3, s. 11-25.

⁷¹ DDR n. 74; Zob. J. Gręźlikowski, *Troska duszpasterska Kościoła o małżeństwa niesakramentalne*, Homo Dei 66 (1996) nr 1, s. 51-65; Tenże, *Problem dostępu do sakramentów żyjących w małżeństwach niesakramentalnych*, Studia Włocławskie t. 2, Włocławek 1999, s. 95-110; Tenże, *Wokół problemu związków niesakramentalnych*, Homo Dei 70 (2000) nr 1, s. 38-57.

⁷² DDR n. 74; Por. J. Gręźlikowski, *Wokół problemu związków niesakramentalnych...*, s. 54-55; Tenże, *Co po rozwodzie?...*, s. 118-149.

do Boga w modlitwie i w innych praktykach religijnych jest najlepszą formą troski i trwałość rodziny⁷³.

6. Organizacje społeczne i władze polityczne w służbie rodzinie

Szósty rozdział *Dyrektorium* podejmuje ważną kwestię organizacji społecznych i władz politycznych w służbie rodzinie⁷⁴. Przypomina, że za czasów komunizmu zlikwidowano w Polsce wszelkie organizacje katolickie. Wobec czego rozwinęła się z czasem forma spotykania się w ruchach mających przede wszystkim pogłębienie religijne, a następnie obronę życia dzieci poczętych. Ruchy pogłębienia religijnego zaowocowały powstaniem wielu grup osób o szczególnej formacji duchowej. Dziś jeszcze lepiej widzimy potrzebę elit religijnych w życiu parafii i konieczność czujności w obronie życia (przed urodzeniem, jak i na starość, czy w chorobie – eutanazja)⁷⁵. Dokument zauważa i podkreśla ważną rolę różnych grup, stowarzyszeń, ruchów religijnych i organizacji społecznych w służbie małżeństwu i rodzinie (ruchy obrońców życia, kruczata modlitwy w obronie poczętych dzieci, duchowa adopcja, stowarzyszenia rodzin katolickich, Akcja Katolicka). Wzywa do ich rozwoju i szerokiej owocnej i potrzebnej działalności, jak też zachęca władze kościelne i samych duszpasterzy do ich wspierania⁷⁶.

Rodziny katolickie w Polsce stoją wobec bardzo licznych zagrożeń nie tylko ze strony etyki liberalnej, prowadzącej do zmian definicji rodziny, do zatwierdzenia związków homoseksualnych i do zaniku samej idei tradycyjnej rodziny, ale też od strony władz politycznych, ulegających naciskom międzynarodowych organizacji przeciwnych rodzinie, zwłaszcza w jej chrześcijańskim ujęciu. Jeżeli rodziny mają odnieść zwycięstwo w tej batalii o swoją przyszłość, to muszą być wsparte przez Kościół oraz odpowiednie sprawiedliwe ustawodawstwo, przyznające rodzinie stosowne miejsce w społeczeństwie. Dlatego *Dyrektorium* przypomina, że *katolik pełniący funkcje publiczne pośta, radnego czy innego urzędnika jest w sumieniu zobowiązany do popierania*

---

⁷³ J. B u x a k o w s k i, *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, Pelplin 1999, s. 21-24.

⁷⁴ DDR n. 75-84.

⁷⁵ DDR n. 76.

⁷⁶ DDR n. 76-82.

*polityki prorodzinnej*⁷⁷. Episkopat uwzględnia też w *Dyrektorium* obowiązki rodziny względem społeczeństwa i wzywa do rozwijania cnót obywatelskich.

Za duszpasterstwo rodzin odpowiadają przede wszystkim duszpasterze. Dlatego *Dyrektorium*, choć poświęca dużo uwagi osobom świeckim, zaangażowanym w tę działalność Kościoła, to jednak z woli Konferencji Episkopatu Polski, kładzie mocny nacisk – jak to już wspomniano – na potrzebę gruntownego przygotowania alumnów do duszpasterstwa rodzin, jak i samym kapłanów. Ten rodzaj formacji jest bardzo ważny i potrzebny⁷⁸.

* * *

Należy się spodziewać, że treści zawarte w *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* trafią do umysłów, serc i rąk nie tylko każdego proboszcza w Polsce, ale także każdego kapłana i wiernego świeckiego zaangażowanego w duszpasterstwo rodzin. Warto przytoczone powyżej treści, dyspozycje i przesłanie gruntownie poznać, przestudiować i wcielić w życie duszpasterskie Kościoła, aby przynosiło owoce w służbie rodzinie i małżeństwu. Mamy bowiem takie czasy, że rodzina albo będzie konsekwentnie – formalnie i praktycznie – chrześcijańska, albo nie będzie jej wcale. Od wysiłków i pracy duszpasterskiej kapłanów i wiernych świeckich zaangażowanych w duszpasterstwo rodzin będzie zatem zależeć przyszłość chrześcijańskiej rodziny.

Instruction priesthood of family sing of church's care about marriage abd family

Summary

The sign of Church's care in Poland about marriage and family is recently publication of Instruction priesthood of family through The Conference Episcopate of Poland. Its desire, in the presence visible and growing crisis marriage and family, to offer systematical help and support in priesthood of family. Collect, systematize and order princi-

---

⁷⁷ DDR n. 83.

⁷⁸ DDR n. 8.

ple and practice use in priesthood of family and propose new solution service conferment of marriage and family life new shape and size. Worth these essence, instructions and promises thoroughness to know, to study and to include in priesthood life the Church in Poland, and carry fruits in service family and marriage. Belong to hope that essences contents in Instruction miss to hearts and hands every priest and lay engagement in priesthood of family.